

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра міжнародних економічних відносин

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної
роботи

Пантелеймонов А.В.

« _____ » _____ 2018 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

СТРАТЕГІЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ:
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ КОНТЕКСТ

рівень вищої освіти другий (магістерський)

галузь знань 29 «Міжнародні відносини»

спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»

освітня програма «Міжнародні економічні відносини», «Міжнародна та європейська економічна інтеграція»

спеціалізація «Міжнародні економічні відносини», «Міжнародна та європейська економічна інтеграція»

вид дисципліни обов’язкова

факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

2018/2019 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою
факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

“ ____ ” _____ 2018 року, протокол № ____

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

д.г.н., проф. Голіков А. П., к.геогр.н., доц. Черномаз П.О.

Програму схвалено на засіданні кафедри міжнародних економічних відносин

Протокол від “28” серпня 2018 року № 1

Завідувач кафедри міжнародних економічних відносин

_____ проф. Казакова Н. А.
(підпис)

Програму погоджено методичною комісією
факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

Протокол від “28” серпня 2018 року № 1

Голова методичної комісії _____ доц. Григорова-Беренда Л. І.
(підпис)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Стратегія регіонального розвитку: європейський контекст» складена відповідно до освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми підготовки магістра спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» спеціалізації «Міжнародні економічні відносини», «Міжнародна та європейська економічна інтеграція».

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Стратегія регіонального розвитку: європейський контекст» є визначення ролі та значення регіональної політики у підйомі продуктивних сил країни та їх окремих адміністративно-територіальних утворень в умовах інтернаціоналізації господарської діяльності та глобалізаційних процесів.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є надання знань з:

- теоретичних засад регіональної економіки і факторів соціально-економічного розвитку регіонів;
- теоретико-методичних положень з концепції та стратегії регіонального розвитку;
- положень Європейської Хартії регіонального розвитку;
- моделей економічного розвитку регіонів;
- досвіду регіональної політики країн ЄС;
- відмін у соціально-економічному розвитку регіонів України;
- концепції і стратегії регіонального соціально-економічного розвитку України в контексті порівняльного аналізу з країнами ЄС;
- особливостей, проблем та перспектив соціально-економічного розвитку Харківського регіону.

1.3. Кількість кредитів – 3.

1.4. Загальна кількість годин – 90.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна	
Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Рік підготовки	
1-й	1-й
Семестр	
1-й	1-й
Лекції	
16 год.	10 год. (в т.ч. 4 – аудиторні, 6 – дистанційні)
Практичні, семінарські заняття	
16 год.	–
Самостійна робота	
58 год.	80 год.
Індивідуальні завдання	
–	

1.6. Заплановані результати навчання.

Згідно з вимогами освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми студенти повинні досягти таких **результатів** навчання:

Знати: наукові школи просторової організації продуктивних сил, засади регіональної соціально-економічної політики, основні положення Європейської Хартії регіонального розвитку, теоретико-методичні засади з розробки концепції та стратегії регіональної політики, особливості її здійснення в країнах ЄС та в Україні.

Вміти: здійснювати аналітичний огляд та оцінку регіональної політики, розробляти окремі положення її концепції та стратегії, аналіз її реалізації, виконувати графічно-розрахункові роботи, економіко-математичне моделювання стану, динаміки та прогнозу регіонального розвитку.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Тема 1. Теоретико-методичні засади регіональної політики.

Сутність державної регіональної політики (ДРП). Наукове та офіційно-державне визначення ДРП. Рівні здійснення ДРП. Цілі й завдання ДРП. Регіон: різні трактування терміну. Об'єкти, предмет, суб'єкти та носії інтересів ДРП. Механізм, інструменти та інститути ДРП. Принципи ДРП.

Поняття регіонального управління. Класифікація цілей регіонального управління. Моделі регіонального управління: централізована, англо-американська, європейська змішана елітна, європейська змішана із розподіленою ієрархією управління. Функції регіонального управління.

Види регіональної політики (економічна, соціальна, демографічна, екістична, екологічна, науково-технічна).

Регіональна наука і регіональний аналіз. Методи дослідження регіонального розвитку. Системний підхід. Поняття про територіальну (регіональну) соціально-економічну систему. Економіко-математичні методи обробки інформації та моделювання. Картографічний метод. Програмно-цільовий метод. Методи експертних оцінок. Методи збору первинної інформації.

Регіональна економіка. Регіональний маркетинг.

Наукові школи просторової організації продуктивних сил: німецька, французька, голландська та шведська, англосаксонська, радянська, українська.

Теорії регіонального розвитку. Теорія сільськогосподарського штандорту Й. Тюнена. Теорія штандорту промисловості В. Лаунхардта і А. Вебера. Теорія центральних місць В. Кристаллера і А. Льюша. Теорія “полюсів розвитку” і “центрів росту” Ф. Перру і Ж. Будівля. Теорія економічних потенціалів У. Рейлі і Дж. Стюарта. Теорія регіонального міжгалузевого балансу “витрати-випуск” В. Леонтєва. Теорія територіально-виробничих комплексів М.М. Колосовського і промислових кластерів М. Портера. Теорія економічного районування. Поняття про економічний район. Типи економічних районів.

Тема 2. Регіональний розвиток і його діагностика.

Сутність регіонального розвитку. Стратегія та концепція регіонального розвитку. Прогнозування регіонального розвитку. Моделі регіонального економічного розвитку. Концепція сталого розвитку. Римський клуб.

Градація економічного розвитку регіонів. Регіональна діагностика. Оцінювання факторів розвитку регіону.

Оцінювання географічного положення. Економіко-географічне положення. Поняття інтегрального і компонентного економіко-географічного положення. Критерії оцінювання економіко-географічного положення. Геополітичне положення. Розрахунок коефіцієнтів ієрархічності як метод оцінювання географічного положення.

Оцінювання природно-ресурсного потенціалу. Поняття природно-ресурсного потенціалу. Компоненти інтегрального природно-ресурсного потенціалу. Економічне оцінювання територіального комплексу природних ресурсів.

Оцінювання демографічного потенціалу. Розрахунок демографічних коефіцієнтів. Коефіцієнти швидкості зміни (руху) населення й інтенсивності демографічних процесів. Структурні коефіцієнти. Демографічний прогноз.

Оцінювання виробничих факторів розвитку. Галузева структура регіону. Коефіцієнти спеціалізації (локалізації) виробництва. Коефіцієнти галузевої концентрації і диверсифікації виробництва. Коефіцієнти вивозу, ввозу і товарообміну. Територіальна структура регіону. Територіально-виробничі комплекси регіону. Оцінювання виробничого потенціалу регіону.

Оцінювання соціальних факторів розвитку. Зведені показники рівня життя і соціального захисту населення. Система показників споживання товарів і послуг. Показники розвитку матеріальної бази соціальної сфери – житлово-комунального господарства, освіти і культури, охорони здоров'я.

Оцінювання рівня соціально-економічного розвитку регіону. Основні показники соціально-економічного розвитку регіону. ВВП регіону і валовий регіональний продукт (ВРП). Синтетичний зважений індекс рівня економічного розвитку регіону.

Тема 3. Регіональна політика Європейського Союзу.

Концепція «Європа регіонів». Європейська хартія місцевого самоврядування як нормативно-правова база регіональної політики.

Регіональні відміни у розвитку країн ЄС. Класифікування регіонів ЄС за ознакою соціально-економічного розвитку. Засади регіональної політики ЄС і пріоритети регіонального розвитку. Базові принципи політики регіонального розвитку ЄС. Основні структурні фонди як інститути реалізації регіональної політики ЄС. Моніторинг регіональної політики ЄС.

Тема 4. Транскордонне співробітництво як специфічна сфера міжнародних економічних відносин і складова регіонального розвитку.

Поняття транскордонного співробітництва. Європейська рамкова конвенція з прикордонного співробітництва територіальних громад і властей. Досвід її реалізації у транскордонному співробітництві країн ЄС.

Транскордонні регіони. Єврорегіони як форма транскордонного співробітництва і інструмент вирівнювання рівнів соціально-економічного розвитку прикордонних територій. Єврорегіональні групи транскордонного співробітництва. Транскордонне співробітництво регіонів України.

Тема 5. Регіональні відміни у соціально-економічному розвитку України у порівнянні з країнами ЄС. Концепція та стратегія регіонального розвитку України (у контексті порівняльного аналізу з країнами ЄС).

Регіональний аналіз соціально-економічного розвитку України. Відмінності в економічній та соціальній складовій регіонального розвитку. Порівняльний аналіз з регіональними відмінами соціально-економічного розвитку країн ЄС. Сукупний ресурсний потенціал економічних районів та регіонів України. Регіональні відміни у демографічній ситуації. Концепція та стратегія регіонального розвитку України в контексті порівняльного аналізу з країнами ЄС. Принцип децентралізації в державній регіональній політиці: європейський досвід і реалії України. Харківська область як провідний регіон соціально-економічного розвитку України. Стратегія розвитку Харківської області на період до 2020 року.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 1. Теоретико-методичні засади регіональної політики.	20	4	4			12	18	2				16
Тема 2. Регіональний розвиток і його діагностика.	19	3	4			12	18	2				16
Тема 3. Регіональна політика Європейського Союзу.	17	3	2			12	18	2				16
Тема 4. Транскордонне співробітництво як специфічна сфера міжнародних економічних відносин і складова регіонального розвитку.	14	2	2			10	18	2				16
Тема 5. Регіональні відміни у соціально-економічному	20	4	4			12	18	2				16

розвитку України у порівнянні з країнами ЄС. Концепція та стратегія регіонального розвитку України (у контексті порівняльного аналізу з країнами ЄС)												
Усього годин	90	16	16			58	90	10				80

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Теоретико-методичні засади регіональної політики. Сутність державної регіональної політики (ДРП).	2
2	Теоретико-методичні засади регіональної політики. Наукові школи просторової організації продуктивних сил та запропоновані ними теорії.	2
3	Регіональний розвиток і його діагностика. Сутність регіонального розвитку і регіональної діагностики. Оцінювання географічного положення та природно-ресурсного потенціалу регіону.	2
4	Регіональний розвиток і його діагностика. Оцінювання демографічного потенціалу, виробничих і соціальних факторів розвитку регіону. Оцінювання рівня соціально-економічного розвитку регіону.	2
5	Регіональна політика Європейського Союзу. Інституційно-правові засади здійснення регіональної політики ЄС.	2
6	Регіональна політика Європейського Союзу. Механізм, інструменти і принципи здійснення регіональної політики ЄС.	2
7	Транскордонне співробітництво як специфічна сфера міжнародних економічних відносин і складова регіонального розвитку.	2
8	Регіональні відміни у соціально-економічному розвитку України у порівнянні з країнами ЄС. Концепція та стратегія регіонального розвитку України (у контексті порівняльного аналізу з країнами ЄС)	2
	Разом	16

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1	Опрацювання матеріалів за темою «Теоретико-методичні засади регіональної політики» . Сутність державної регіональної політики (ДРП). Наукові школи просторової організації продуктивних сил: німецька, французька, голландська та шведська, англосаксонська, радянська, українська. Запропоновані цими школами теорії регіонального розвитку. Регіональна наука і регіональний аналіз.	12
2	Опрацювання матеріалів за темою «Регіональний розвиток і його діагностика» . Сутність регіонального розвитку. Поняття стратегії регіонального розвитку. Моделі регіонального економічного розвитку. Концепція сталого розвитку. Градація економічного розвитку регіонів. Регіональна діагностика. Оцінювання факторів розвитку регіону. Оцінювання рівня соціально-економічного розвитку регіону. Валовий регіональний продукт (ВРП).	12
3	Опрацювання матеріалів за темою «Регіональна політика Європейського Союзу» . Концепція «Європа регіонів». Європейська Хартія місцевого самоврядування. Регіональні відміни у розвитку країн ЄС. Класифікування регіонів ЄС за ознакою соціально-економічного розвитку. Засади регіональної політики ЄС і пріоритети регіонального розвитку.	12
4	Опрацювання матеріалів за темою «Транскордонне співробітництво як специфічна сфера міжнародних економічних відносин і складова регіонального розвитку» . Історія виникнення транскордонного співробітництва. Європейська рамкова Конвенція з прикордонного співробітництва територіальних громад і властей. Досвід її реалізації у транскордонному співробітництві країн ЄС. Транскордонні регіони. Транскордонне співробітництво України.	10
5	Опрацювання матеріалів за темою «Регіональні відміни у соціально-економічному розвитку України у порівнянні з країнами ЄС. Концепція та стратегія регіонального розвитку України (у контексті порівняльного аналізу з країнами ЄС)» . Демографічна політика, методи її моніторингу. Науково-технічна політика, форми територіальної організації (технопарки, технополіси, бізнес-інкубатори та ін.). Економічні райони України, їх народногосподарська спеціалізація та участь у географічному поділі праці. Донорські та дотаційні регіони, проблеми подолання соціально-економічної диференціації.	12
	Разом	58

6. Індивідуальні завдання

Підготовка до видання наукової статті за тематикою дисципліни «Стратегія регіонального розвитку: європейський контекст», що дає можливість студенту отримати заохочувальні бали.

7. Методи контролю

При вивченні дисципліни «Стратегія регіонального розвитку: європейський контекст» застосовуються наступні методи контролю: усний, письмовий та тестовий. Контроль з дисципліни складається з поточного контролю, який проводиться у формі усного опитування або письмового експрес-контролю на семінарських заняттях та лекціях, у формі виступів студентів, у формі тестування тощо. Результати поточного контролю (поточна успішність) враховується при визначенні підсумкової екзаменаційної оцінки з дисципліни.

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських занять. Сума балів, які студент **денної** та **заочної** (дистанційної) форм навчання може набрати за поточними контролями, дорівнює 60.

Застосовуються такі засоби діагностики рівня підготовки студентів:

- тестові завдання;
- розв’язування задач;
- поточні контрольні роботи;
- виконання творчих завдань.

Семестровий підсумковий контроль з дисципліни є обов’язковою формою контролю навчальних досягнень студента. Він проводиться відповідно до навчального плану у вигляді семестрового екзамену в терміни, встановлені графіком навчального процесу та в обсязі навчального матеріалу, визначеному цією програмою дисципліни «Стратегія регіонального розвитку: європейський контекст».

Сумарна оцінка за вивчення дисципліни розраховується як сума поточних оцінок та балів, отриманих за результатами підсумкового семестрового контролю. Загальна сума балів поточного і підсумкового семестрового контролю складає 100. Підсумковий семестровий контроль здійснюється під час проведення екзамену в 10-му семестрі. Загальна кількість балів за успішне виконання екзаменаційних завдань – 40.

Екзаменаційний білет складається з двох питань та тестових завдань.

Критерії оцінювання відповідей під час проведення підсумкового семестрового контролю:

10 семестр (екзамен)	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Час виконання – 60 хвилин	
Теоретичні питання – 30 балів (2*15 балів) Тести – 10 балів	Теоретичні питання – 40 балів (2*20 балів)

У разі використання заборонених джерел студент на вимогу викладача залишає аудиторію та одержує нульову оцінку (0).

За результатами поточного та підсумкового контролю студент може набрати від 0 до 100 балів включно. Набрана студентом кількість балів служить основою для оцінки за національною шкалою.

8. Схема нарахування балів

Денна форма навчання

Структура та складові підсумкових оцінок з дисципліни:

Поточний контроль – 60 балів, з них активна робота та виступи на семінарських заняттях – 50 балів, виконання тестових завдань (поточне тестування) та/або поточної контрольної роботи – 10 балів. Підсумковий контроль (екзамен) – 40 балів, з них відповіді на теоретичні питання – 30 балів, тестові завдання – 10 балів.

Заохочувальні бали – підготовка індивідуального завдання за тематикою дисципліни «Стратегія регіонального розвитку: європейський контекст» – 10 балів.

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання							Екзамен	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	Тест	Разом	40 (мінімум – 20)	100
10	10	10	10	10	10	60 (мінімум – 30)		

T1, T2 ... – теми.

Заочна (дистанційна) форма навчання

Структура та складові підсумкових оцінок з дисципліни:

Поточний контроль – 60 балів: виконання практичних завдань (50 балів), тестових завдань (10 балів).

Підсумковий контроль – 40 балів: відповіді на теоретичні питання по 20 балів за кожне.

Заохочувальні бали – підготовка індивідуального завдання за тематикою дисципліни «Стратегія регіонального розвитку: європейський контекст» – 10 балів.

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання							Екзамен	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	Тест	Разом	40 (мінімум – 20)	100
10	10	10	10	10	10	60 (мінімум – 30)		

T1, T2 ... – теми.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для чотирирівневої шкали оцінювання	для дворівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

9. Рекомендована література

Основна література:

1. Конституція України [Електронний документ] // Портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів»: [Електронний документ] // Портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2850-15>
3. Закон України «Про транскордонне співробітництво» [Електронний документ] // Портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1861-15>
4. Указ Президента України «Про Концепцію державної регіональної політики» // Офіційний вісник України. – 2001. – № 22. – Ст. 20.
5. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року» [Електронний документ] // Портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>
6. Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання розвитку транскордонного співробітництва та єврорегіонів» // Офіційний вісник України. – 2002. – № 18. – С. 171–176.
7. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2016-2020 роки» [Електронний документ] // Портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/554-2016-%D0%BF>
8. Європейська хартія місцевого самоврядування [Електронний документ] // Портал Верховної Ради України. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/en/994_036
9. Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями [Електронний документ] // Портал Верховної Ради України. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_106

10. Стратегія розвитку Харківської області на період до 2020 року [Електронний документ]. – Режим доступу: <http://old.kharkivoda.gov.ua/documents/16203/1088.pdf>

11. Голиков А. П. Региональная политика и экономическое развитие: европейский контекст: учебное пособие / А. П. Голиков, Н. А. Казакова, Ю. Г. Прав. – Харьков : Экограф, 2009. – 240 с.

12. Голиков А.П. Харьковская область, региональное развитие: состояние и перспективы: монография / А.П. Голиков, Н.А. Казакова, М.В. Шуба / Под. ред. чл.-кор. НАН Украины, проф. В.С. Бакирова. – Х.: ХНУ имени В.Н. Каразина, 2012. – 224 с.

13. Регіональна економіка та природокористування: Навч. посібник / А. П. Голіков, О. Г. Дейнека, Л. О. Позднякова, П. О. Черномаз / За ред. А.П. Голікова – 2-е вид. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 352 с.

14. Регіональна політика Європейського Союзу [Електронний ресурс]: підручник / [за ред. Віктора Чужикова]. – К.: КНЕУ, 2016. – 495 с. – Режим доступу: http://ir.kneu.edu.ua:8080/bitstream/2010/19806/1/regional_%20polit.pdf

Допоміжна література:

15. Голіков А. П. Економіка України: навч. посіб. / А. П. Голіков, Н. А. Казакова, О. А. Шуба. – К. : Знання, 2009. – 286 с.

16. Голиков А.П. Економіко-математичне моделювання світогосподарських процесів. – Х.: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2006. – 144 с.

17. Гранберг А.Г. Основы региональной экономики: Учебник для вузов. – 2-е изд. – М.: ГУ ВШЭ, 2001. – 495 с.

18. Економіка зарубіжних країн: Навч. посібник / А. П. Голіков, О. Г. Дейнека, Л. О. Позднякова, П. О. Черномаз. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 464 с.

19. Изард У. Методы регионального анализа: введение в науку о регионах: Сокр. пер. с англ. – М.: Прогресс, 1966. – 659 с.

20. Мікула Н. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво. – Львів: Інститут регіональних досліджень НАН України, 2004. – 395 с.

21. Поповкін В.А. Регіонально-цілісний підхід в економіці / В.А. Поповкін. – К.: Наук. думка, 1993. – 220 с.

22. Портер М. Международная конкуренция: Конкурентные преимущества стран: Пер. с англ. – М.: Международные отношения, 1993. – 896 с.

23. Прибиткова І.М. Основи демографії: Посібник для студ. – К.: “АтрЕк”, 1997. – 256 с.

24. Програма економічного і соціального розвитку Харківської області на 2017 рік [Електронний документ] // Офіційний сайт Харківської обласної ради. – Режим доступу: <http://www.oblrada.kharkov.ua/ua/programa-ekonomichnogo-i-sotsialnogo-rozvitku-kharkivskoji-oblasti-na-2017-rik/16693-normativni-dokumenti>

25. Протокол № 3 до Європейської рамкової конвенції з прикордонного співробітництва територіальних громад і властей: [Електронний документ] // Офіційний сайт Ради Європи. – Режим доступу: <https://rm.coe.int/1680084827>

26. Регіональна політика: методологія, методи, практика / Інститут регіональних досліджень НАН України; редкол.: відп. ред. М. І. Долішній. – Львів, 2001. – 720 с.

27. Світова економіка: підручник / За ред. А.П. Голікова, О.А. Довгаль. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. – 268 с.
28. Трансформація міжнародних економічних відносин в епоху глобалізації: колективна монографія / кол. авт.; за ред. А. П. Голікова, О.А. Довгаль. – Х. : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2015. – 316 с.
29. Черномаз П.О. Вивчення історичних змін економічного районування України / П.О. Черномаз // Праці пам'яткознавців. – Х.: Курсор, 2014. – Вип. 3. – Ч. 2. – С. 200-209.
30. Черномаз П.О. Європейський досвід транскордонного співробітництва: можливості для України / П.О. Черномаз // Регіон – 2015: стратегія оптимального розвитку: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 5-6 листопада 2015 р.). – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2015. – С. 43-46.
31. Черномаз П.О. Міжрегіональне транскордонне співробітництво в Європі: від єврорегіонів до об'єднань єврорегіонального співробітництва // Регіон – 2011: стратегія оптимального розвитку: Матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Харків, 10-11 листопада 2011 р.). – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2011. – С. 55-58.
32. Черномаз П.О. Трансформація структури зовнішньої торгівлі України у зв'язку з підписанням Угоди про асоціацію між Україною та ЄС / П.О. Черномаз, О.І. Чавалах // Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм». – 2017. – Вип. 6 – С. 82-88.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Офіційний сайт Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minregion.gov.ua/>
2. Офіційний сайт Національного інституту стратегічних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/>
3. Офіційний сайт Ради Європи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://coe.int>
4. Сайт Європейської мережі спостереження за просторовим плануванням ESPON (European Spatial Planning Observation Network) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.espon.eu/>
5. Науковий журнал «Економіка розвитку» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ed.ksue.edu.ua/ER/UER/documents/arxiv.html>